

Nr 329.

Av friherre **Lagerfelt m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkpensionering m. m.

Det förslag till reformering av den allmänna pensionsförsäkringen i vårt land, som genom Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, med förslag till lag om folkpensionering m. m. förelagts riksdagen, ställer synnerligen stora krav på det allmänna i ekonomiskt avseende. På grund av verksamhetens stora omfattning — antalet personer med pensionstillägg eller understöd torde för närvarande uppgå till inemot 400,000 — måste en mera väsentlig förbättring av pensionsförmånerna under alla omständigheter taga mycket stora utgifter i anspråk. Härtill kommer att kostnaderna bli starkt växande huvudsakligen av den anledningen, att antalet åldringar i vårt land på grund av medellivslängdens ökning kommer att ökas synnerligen kraftigt under en lång följd av år framåt. Innan definitiv ståndpunkt toges till frågan om pensionsförsäkringens framtida gestaltning, är det därför enligt vår mening nödvändigt att uppgöra en verklig och hållbar finansplan för försäkringskostnadernas täckande. I Kungl. Maj:ts proposition i ämnet saknas emellertid en dylik plan helt och hållet och det torde ej vara möjligt för särskilda utskottet att på den korta tid, som står till buds för frågans behandling, åstadkomma en tillräckligt noggrann och omfattande ekonomisk utredning angående de olika möjligheter för anskaffande av de för förslaget genomförande erforderliga medlen, som kunna ifrågasättas. Före frågans avgörande är det dessutom nödvändigt att äga åtminstone ungefärlig kännedom om vilka krav på det allmänna, som kunna komma att ställas i fråga om andra grenar av den sociala hjälpverksamheten, exempelvis understödsverksamhet för obemedlade eller mindre bemedlade personer, som hava minderåriga barn att försörja, vilken fråga för närvarande är föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, de s. k. barnpensioneringssakkunniga.

I det läge vari propositionens brist på ekonomisk utredning försatt riksdagen är man därför, då det icke är önskligt och ej heller nödvändigt att undanskjuta varje reformering av pensionsförsäkringen, tills de ekonomiska spörsmålen blivit tillfredsställande klarlagda, hänvisad till att begränsa sig till sådana reformförslag, som äro särskilt trängande och ekonomiskt icke så starkt verkande för framtiden. För en sådan inställning till den föreliggande frågan talar också den omständigheten, att det slutliga valet mellan det av majoriteten inom 1928 års pensionsförsäkringskommitté framlagda förslaget att överflytta invaliditetsförsäkringen från den allmänna pensionsförsäkringen till de erkända sjukkassorna och kommittéminoritetens förslag att bibehålla nuvarande anordning med invaliditetsförsäkringen samordnad med

ålderdomspensioneringen icke lämpligen torde kunna träffas nu. Det starkaste skälet — bortsett från att sjukkaserverksamheten efter den år 1931 beslutade reformen ännu befinner sig i ett övergångsläge — mot att i enlighet med majoritetens förslag förlägga invaliditetsförsäkringen till sjukkasorna synes nämligen vara de farhågor, som från åskilliga håll framkommit för att kommunernas ekonomi skulle bli alltför hårt belastad därigenom att förtidsinvaliderna skulle komma att i mycket stor utsträckning falla fattigvården till last. Denna fråga sammanhänger emellertid intimt med frågan om en effektiv skatteutjämning mellan kommunerna, varför spørsmålet om ett överförande av invaliditetsförsäkringen till sjukförsäkringen bör tagas upp på nytt i samband med att skatteutjämningsfrågan löses, vilket icke torde kunna länge uppskjutas.

Vi anse alltså, att riksdagen — även om den ej nu bör taga ställning till de delar av Kungl. Maj:ts föreliggande förslag som äro mest kostnadskrävande — dock kan i åtskilliga viktiga avseenden för sin del besluta en förbättrad pensionsförsäkringslagstiftning. Bland de reformer som redan nu böra särskilt övervägas vilja vi framhålla följande.

1. Till och med år 1921 utgick pensionstillägg och understöd med högst för män 150 och för kvinna 140 kronor om året. Genom beslut av 1921 års riksdag höjdes dessa belopp för personer, som blivit invalider efter 1922 års ingång, till respektive 225 och 210 kronor. Fortfarande finnes emellertid ett icke obetydligt antal personer, som åtnjuta pension enligt de äldre och väsentligt ogynnsammare reglerna. Vid 1933 års slut uppburo således cirka 31,400 män och cirka 69,200 kvinnor pensionstillägg eller understöd enligt dessa regler med högst 150 respektive 140 kronor. För dessa gamla framstår det såsom en oförklarlig orättvisa att de, oaktat de utgöra de äldre och således i regel de skröpligaste pensionärerna, få uppbära lägre pension än andra. Denna olikhet mellan olika grupper pensionstagare har sedan länge givit upphov till mycken motvilja mot pensionsförsäkringen och vållat densamma betydande svårigheter. Kostnaderna för ett likställande av dessa äldre pensionärer med dem som åtnjuta pensionstillägg eller understöd med högst 225 respektive 210 kronor ställa sig icke så höga, att ett undanröjande av den orättvisa som föreligger i här berörda avseende längre bör undanskjutas. Enligt av pensionsförsäkringskommittén verkställda beräkningar skulle ifrågavarande kostnader för år 1940 belöpa sig till 6 miljoner kronor och för år 1950 till 3 miljoner kronor, allt under förutsättning att förbättringen kommer både förtidsinvalider och åldringar till godo.

2. Av det nyss anförda framgår, att pensionstillägg och understöd utgå med något lägre belopp till kvinnor än till män, en omständighet som alltsedan pensionsförsäkringens tillkomst i olika sammanhang gjorts till föremål för anmärkningar särskilt från representanter för kvinnorna. Pensionsförsäkringskommittén har också för sin del funnit sig böra föreslå ett likställande av män och kvinnor i fråga om pensionstilläggens storlek och till stöd för detta förslag anført enligt vår mening starka skäl. Även Kungl. Maj:ts förslag står i detta avseende på samma standpunkt. Det torde knappast

längre vara riktigt att, såsom ålderdomsförsäkringskommittén på sin tid antog, kvinnorna för sin nödtorftiga försörjning äro i behov av mindre medel än männen. Åtminstone i fråga om städer och liknande samhällen torde man kunna utgå ifrån, att den skillnad som tidigare kan hava förelagat med avseende å levnadskostnaderna för män och för kvinnor, då det allenast gäller livets mest nödtorftiga behov, praktiskt taget försvunnit. I detta sammanhang förtjänar framhållas, att en väsentlig försämring i fråga om ensamstående äldre eller eljest arbetsoförmögna kvinnors möjligheter att draga sig fram utan anlitande av det allmännas bistånd kunnat konstateras på senare tider. En växande obenägenhet har sålunda framträtt hos barn och andra anhöriga att i sina hem lämna dem en fristad och på så sätt befria dem från bekymmer i bostadsfrågan, vars lösning ju eljest kräver dryga kostnader som icke ställa sig lägre för kvinnorna än för männen. Även den omständigheten att pensionsförmånerna över huvud taget måste vara knappt tillmätta talar för att det icke längre kan vara rimligt att bibehålla lägre pensionstillägg för kvinnor än för män.

I fråga om kostnaden för en sådan utjämning av pensionstilläggen må nämnas, att den enligt av kommittén verkställda beräkningar skulle i fråga om redan beviljade dylika tillägg draga en kostnad år 1940 uppgående till 2 miljoner kronor och år 1950 till 1 miljon. Därtill kommer sedan för varje nytillträdande kvinnlig pensionär ett belopp, svarande mot skillnaden mellan nuvarande högsta pensionstillägg om 225 och 210 kronor. Det synes oss riktigt, att den här angivna ändringen genomföres utan dröjsmål.

3. Jämväl i ett annat avseende synes en ändring av gällande bestämmelser rörande pensionstillägg och understöd vara att förorda. Sedan länge ha vid olika tillfällen starka krav framkommit på sådan ändring, att pension eller understöd som av arbetsgivare lämnas till sina uttjänta arbetare icke skulle, åtminstone då fråga gäller dylika understöd av mindre storlek, såsom nu giva anledning till att pensionstillägget utgår med reducerat belopp. Pensionsförsäkringskommittén har beaktat dessa önskemål och föreslagit införandet av vissa regler rörande privilegierade inkomstarter, vilka intill visst belopp icke skulle föranleda minskning av pensionstillägget. Detta förslag, som i de avgivna yttrandena i allmänhet mötts med tillfredsställelse, har också upptagits i Kungl. Maj:ts förslag. Även härutinnan anse vi, att frågan om ändring av nu gällande regler i föreslagen riktning bör upptagas till övervägande och omedelbart avgörande.

Material för bedömandet av den kostnadsökning en sådan ändring skulle medföra saknas tyvärr. Emellertid torde det förhålla sig så som föredragande departementschefen anför å sid. 136 i propositionen, nämligen att pensionering av arbetare — vilka det ju här huvudsakligen gäller, emedan pensioner till tjänstemän och likställda i förekommande fall äro av sådan storlek att rätt till pensionstillägg ej skulle föreligga även om det föreslagna privilegiet infördes — ej förekommer i så stor omfattning att någon mera betydande besparing skulle vinnas genom att avvisa kommitténs förslag i detta avseende.

4. Även i fråga om den på avgifter grundade pensioneringen torde i vissa avseenden förbättringar utan olägenhet omedelbart kunna genomföras. I främsta rummet kommer därvid angelägenheten av att bättre än nu tillgodose de gifta kvinnorna. Såväl kommitténs som Kungl. Maj:ts förslag innebär i fråga om gifta kvinnors avgiftspensionering att de för bestämmande av avgiftspensionens belopp skola få tillgodoräkna sig hälften av de av makarna sammanlagt erlagda pensionsavgifterna. Mot ett vidtagande utan dröjsmål av denna ändring torde några befogade invändningar icke kunna resas.

5. Vad i övrigt angår avgiftspensioneringen synes oss kommitténs utredning och de däröver avgivna yttrandena, framför allt försäkringsinspektionens klarläggande utlåtande, hava givit vid handen, att med det osäkra penningvärde och de starka svängningar i fråga om räntefoten som man måste räkna med premiereservsystemet icke längre bör bibehållas. Intager man denna ståndpunkt, öppnar sig möjlighet att omedelbart åstadkomma en avsevärd förbättring av de för närvarande så gott som betydelselösa avgiftspensionerna. Vi föreställa oss att avgörande betänkligheter icke skola möta mot att nu införa bestämmelser om grundpension i huvudsaklig överensstämmelse med propositionens förslag med ett fast belopp å 70 kronor, ökat med 10 % av de erlagda avgifterna, vilken regel skulle komma att tillämpas för alla dem som varit avgiftspliktiga något år efter ändringens genomförande och därefter erhålla pension. För de nytillträdande pensionärerna skulle en sådan ändring medföra en avsevärd förbättring.

6. I samband med en sådan omläggning av det tekniska systemet för den på avgifter grundade delen av pensioneringen bör man redan nu taga ståndpunkt till den fondbildning, som för framtiden skall äga rum i samband med densamma. Kungl. Maj:ts förslag innebär härutinnan, att fonden till en början skulle komma att ökas med 20 miljoner kronor om året och därefter med lägre belopp intill dess den år 1953 uppgår till 1 miljard kronor, varefter ingen vidare fondökning skulle äga rum. I dessa avseenden hava vi icke något att erinra mot vad i propositionen anförts.

7. Vad härefter beträffar storleken av de pensionsavgifter, som skola erläggas, torde numera knappast kunna bestridas att den nuvarande lägsta avgiften 3 kronor är för låg. I enlighet med vad såväl kommittén som Kungl. Maj:t föreslagit bör en lägsta avgift av 6 kronor kunna införas omedelbart och likaså regeln att pensionsavgiften för den som enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerats till belopp överstigande 600 kronor skall utgöra 1 % av det taxerade beloppet. Till vilket belopp avgiftsmaximum skall sättas är däremot en fråga, som synes kräva ytterligare övervägande, varför vi icke för närvarande anse oss böra yrka på högre belopp än det i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna eller 20 kronor samt i fråga om äkta makar sammanlagt 40 kronor.

8. En annan fråga beträffande avgifterna, i vilken det bör närmare övervägas, huruvida ändring nu bör vidtagas, är frågan om tidpunkten för avgiftspliktens inträdande. För närvarande börjar den avgiftspliktiga åldern med det år, under vilket man fyller 16 år. Kommittémajoriteten, vars för-

slag innebar en inskränkning av pensionsförsäkringen till en ren ålderdomspensionering, föreslog för sin del att ifrågavarande åldersgräns skulle sättas vid 18 år, under det att minoriteten, som i sitt förslag bibehöll en allmän och obligatorisk invaliditetsförsäkring, ansåg att åldern borde bibehållas vid 16 år för att även personer i 16- och 17-årsåldrarna skulle vara invaliditetsförsäkrade. För att ej avgiftsplikten för dessa åldrar skulle komma att alltför hårt tynga vederbörandes föräldrar, på vilka det ofta skulle komma att vila att betala avgiften, föreslog minoriteten samtidigt att lägsta avgift i dessa åldrar skulle vara endast 3 kronor. Pensionsstyrelsen har sedermera i sitt yttrande över kommittébetänkandet förordat den högre åldersgränsen även för det fall, att minoritetslinjen skulle komma att följas, och detta förslag har sedan av Kungl. Maj:t upptagits i det för riksdagen framlagda förslaget. En ändring nu av gällande bestämmelser på denna punkt synes icke vara förenad med några olägenheter. Vi vilja dock icke framställa något direkt yrkande härutinnan utan hava endast velat framföra saken till övervägande vid utskottets behandling av den föreliggande propositionen.

9. De ändringsförslag som finnas innefattade i propositionen i fråga om pensionsavgifternas uppbörd och redovisning synas vidare vara av den art, att de förtjäna bringas till genomförande utan dröjsmål. För närvarande uppbäras grundavgifterna av de kommunala uppbördsmyndigheterna, varjämte kommunerna äro skyldiga att till pensionsförsäkringsfonden inbetala ett belopp motsvarande grundavgifter, som icke blivit av de avgiftspliktiga själva erlagda före utgången av juni månad året näst efter det under vilket de påförts. Tilläggsavgifterna uppbäras och redovisas i samband med kronouppbörden. Enligt Kungl. Maj:ts förslag, vilket i denna del helt överensstämmer med kommittéförslaget, skall någon uppdelning av avgiften i grund- och tilläggsavgift icke längre förekomma. Avgiften skall i sin helhet uppbäras i samband med kronouppbörden och i samband med denna omläggning skall kommunernas skyldighet att till fonden inbetala vissa grundavgiftsbelopp bortfalla. Säkertligen skulle det för alla vidkommande parter vara till fördel, om dessa ändringsförslag kunde realiseras utan dröjsmål.

10. Slutligen torde böra beröras frågan om fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för pensionstillägg och understöd, vilken fråga sammanhänger med spörsmålet om åstadkommande av en förbättrad invaliditetsprövning inom pensionsförsäkringen. Enligt vår uppfattning är denna prövning en av de svagaste punkterna i den nuvarande pensionsförsäkringsverksamheten. Kommitténs utredning härutinnan utvisar klart, att behov föreligger av en skärpt invaliditetsprövning och av ökad kontroll över pensionstagarna. Man torde knappast kunna räkna med att de anordningar som föreslagits eller antytts i propositionen skola visa sig vara tillräckliga för att åstadkomma tillfredsställande förhållanden på detta område. Såsom tillbakahållande moment vid beviljande av invaliditetspensioner har i propositionen efter kommittéförslaget upptagits en ökning av primärkommunernas andel i kostnaden för pensionstillägg och understöd från nuvarande $\frac{1}{8}$ till $\frac{1}{4}$, varvid den nuvarande landstingsandelen skulle bortfalla. Med

hänsyn till den stora betydelsen i ekonomiskt avseende av att beviljandet av invaliditetspensioner i möjligaste mån hålles inom tillbörliga gränser och den sålunda föreslagna ändringen kan förväntas komma att i någon mån verka i sådan riktning samt då de förbättrade pensionsförmånerna böra medföra lättnader i kommunernas fattigvårdsbörda, synes det enligt vår mening kunna förordas, att beslut i sådan riktning fattas redan innevarande år.

Under åberopande av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen ville taga under övervägande att besluta ändringar i nu gällande lagstiftning angående pensionsförsäkring av sådan innebörd, som angivits i motionen här ovan.

Stockholm den 12 april 1935.

Th. Borell.

Gösta Bagge.

Israel Lagerfelt.

Joh. Nilsson
i Kristianstad.
